

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра психології і туризму

Курсова робота
на тему: «Нетрадиційні види туризму та перспективи їх розвитку в Україні»

здобувача вищої освіти групи Т 01-20
факультету туризму, бізнесу і психології
освітньої програми
Туристичне обслуговування
спеціальності 242 Туризм
Гетман Ольги Сергіївни

Науковий керівник:
к. і. н., доц. Гедін М.С.

Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____
Національна шкала _____

Члени комісії:

(підпис)	(прізвище та ініціали)
(підпис)	(прізвище та ініціали)

КИЇВ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ НЕТРАДИЦІЙНОГО ТУРИЗМУ.....	6
1.1. Понятійний апарат дослідження.....	6
1.2. Значення нетрадиційного туризму.....	7
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА НЕТРАДИЦІЙНОГО ТУРИЗМУ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ.....	9
2.1. Історичні аспекти розвитку нетрадиційного туризму.....	9
2.2. Види нетрадиційного туризму.....	12
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НЕТРАДИЦІЙНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	23
3.1. Перспективи та проблеми розвитку нетрадиційного туризму в Україні.....	23
3.2. Вивчення попиту потенційних споживачів послуг в нетрадиційних видах туризму.....	24
ВИСНОВКИ.....	27
РЕЗЮМЕ/RESUME.....	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	30
ДОДАТКИ.....	33

ВСТУП

Актуальність теми. Міжнародна індустрія туризму сьогодні може задовольнити практично будь-які пізнавальні, розважальні, рекреаційні та інші потреби людини. Це знаходить свій відбиток у різноманітності видів відпочинку, запропонованих туристам. Однак, з розвитком комп'ютерних технологій, транспортних та інформаційних мереж стали доступними не тільки традиційні, а й особливі види подорожей, які сформували напрямок «екзотичний туризм або нетрадиційний туризм».

Нетрадиційні види туризму можуть передбачати відвідування кладовищ і поховань, поїздки в місця катастроф (екологічних або техногенних), стихійних лих і масової загибелі людей. Він має давні історичні корені. З тих пір як мандрівники стали відвідувати місця, пов'язані зі смертю і руйнуваннями, в ужиток поступово увійшло поняття «похмурий туризм». До «похмурих пам'яток» фахівці відносять Помпеї, єгипетські піраміди, пам'ятний меморіал на місці Всесвітнього торгового центру в Нью-Йорку, місця катастроф і стихійних лих і екскурсії по кладовищах. Експерти-туризмознавці відзначають, що головна проблема, яка виникла з приходом даного напрямку туризму, – це питання етики та моралі, оскільки має місце конфлікт між комерційним зацікавленням організаторів туризму та інтересами і пам'яттю постраждалих внаслідок цих подій.

Актуальність теми посилюється також тим, що умовах повномасштабної українсько-російської війни, світ знову впритул стикається із явищами, подіями, які, здавалось би, відійшли у минуле. Ресурси нетрадиційних видів туризму щодня поповнюються новими кривавими локаціями військових баталій, територіями болю, терору, місцями масових вбивств, тортур і братських кладовищ. В цих умовах, вважаємо, що нетрадиційні види туризму набувають нового філософського змісту, та покликані змушувати людство усвідомлювати масштаби катастроф, визнати необхідність мирного взаємозв'язку між людьми, наукою, військовими та ядерними технологіями і містикією, які інколи ставлять

під загрозу існування усєї людської цивілізації, та дає зрозуміти помилки цих подій і трагедій минулого та теперішнього.

Ступінь розробленості теми в туризмознавчій літературі. Варто зазначити, що сьогодні проблеми та перспективи розвитку нетрадиційних видів туризму в Україні практично залишаються недослідженими. В основному, окремі аспекти розвитку знаходять висвітлення в окремих публікаціях у періодичних виданнях М.П.Кляп, Ф.Ф.Шандор[12], А.А.Романова [23], О.Ю.Бордун, Деркач У.В.[5] та ін. Водночас фактично відсутні комплексні наукові дослідження розвитку нетрадиційних видів туризму, а він має багато особливостей та специфічних властивостей. Тому питання їх розвитку в Україні та підвищення привабливості на національному та міжнародних рівнях, є особливо актуальним на сучасному етапі розвитку і становлення туристичної галузі країни.

Метою курсової роботи є огляд та аналіз розвитку нетрадиційних видів туризму та визначення перспектив їх розвитку в Україні.

Для реалізації мети курсової роботи поставлені такі **завдання**:

- проаналізувати понятійно-термінологічний апарат дослідження;
- показати місце нетрадиційних видів туризму в системі сучасної туристичної галузі;
- показати історичні аспекти розвитку нетрадиційних видів туризму;
- визначити види нетрадиційних видів туризму;
- проаналізувати проблеми та визначити перспективи розвитку нетрадиційних видів туризму.

Об'єктом дослідження є нетрадиційні види туризму.

Предметом дослідження є еволюція та особливості розвитку нетрадиційних видів туризму в Україні.

При виконанні курсової роботи були використано **методи**: порівняльний, метод узагальнення та систематизації, комплексний системний аналіз,

кількісний та якісний аналіз, описовий метод, логічний метод, метод прогнозування.

У якості **інформаційної бази** використовувалися: статистичні збірники з питань розвитку туризму в Україні та світі, туристичні та економічні посібники.

Курсова робота побудована на аналізі літературних джерел та статей, які доступні у всесвітній мережі Інтернет.

Структура роботи: курсова робота складається з вступу, трьох розділів, висновку, резюме, використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи – 34 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ НЕТРАДИЦІЙНОГО ТУРИЗМУ

1.1. Понятійний апарат дослідження

Нетрадиційний туризм досить молодий і не має під собою величезної кількості літератури. Усі аспекти такого туризму полягають у методологічних дослідженнях та власного досвіду туристів. До нетрадиційних туристичних поїздок входять і такі, які раніше ніколи не позначалися як туризм або ставлять згадку слова "туризм" під сумнів.

Як було зазначено вище, у поняття нетрадиційного туризму входить багатозначне поняття екзотики, туризм є розважальним характером, основною метою подорожі є ознайомлення з різними аспектами культури, цивілізації, релігії, природи в іншій країні [23, с.14-15]. Нетрадиційні тури який завжди пов'язані лише з характером діяльності процесі відпочинку. У зв'язку з цим можна класифікувати нетрадиційні тури за такими ознаками:

За типом розміщення туристів. Під нетрадиційним розуміється тур, під час якого людина живе у незвичайних, як правило, не пристосованих для цього місцях у звичайному житті. Наприклад, в норвезькій Sorrisniva Igloo Hotel - готелі з льоду. Там гості сплять на крижаних ліжках, покритих шкурами оленів, у спальних мішках. Температура в номері готелю - 7 градусів нижче за нуль. Існує також велика різноманітність нетрадиційних засобів розміщення. Готелі можуть обладнати у в'язницях, на деревах, під водою, на борту авіалайнера та у багатьох інших місцях.

За видом транспортування. Тур, у якому для перевезення туристів використовується незвичайний, спеціальний транспорт, може відповідати всім уявленням про нетрадиційну подорож. Наприклад, космічний туризм, переліт на повітряній кулі, дрейф на крижині та ін.

За характером діяльності, якою займатиметься турист під час подорожі. Тур, в якому мандрівники освоюють старовинні ремесла або вивчають незвичайну місцеву кухню, також належать до нетрадиційного спрямування

туризму. При цьому місце розміщення та вид транспорту доставки до пункту призначення можуть бути традиційними.

По країні чи місцевості перебування. Тур, в якому мандрівники відвідують незвичайну країну (Бурунді) або місцевість (племена пігмеїв), маленьку, маловідому або закриту до вільного відвідування країну (Північна Корея, Іран). Таким чином, для того, щоб тур ставився до нетрадиційного виду туризму, потрібна лише присутність однієї з цих ознак. Наприклад, турист може вибрати стандартний набір екскурсій та авіаперельотів у дестинацію, і при цьому проживати у нетрадиційному готелі. Крім того, можливі комбінації: нетрадиційне розміщення та вид діяльності та ін. Наприклад, джайло-туризм - життя у первісному племені чи участь туристів у роботі наукової експедиції. Існують також види туризму, у яких є всі вищеперелічені ознаки, тобто. транспортування, розміщення та характер діяльності є екзотикою. Це - космічний та експедиційний туризм.

1.2. Значення нетрадиційного туризму

Туристична індустрія постійно розвивається й удосконалюється, пропонуючи все нові види послуг туристам, особливо молодим людям, яким вже недостатньо традиційних видів туризму, оскільки більшість молоді прагне не до комфортного, спокійного відпочинку, а навпаки, до активних й цікавих видів відпочинку. Турист сьогодні уже змагається з природою: переборює гірські річки, гостює в небезпечних печерах, підкорює води океанів та морів, дізнається про небо за допомогою різноманітних пристроїв, а також може злітати на декілька днів у космос.

Нетрадиційний туризм є розважальним відпочинком (подорож для подорожі). Даний вид туризму не передбачає оздоровчих, спортивних, ділових, наукових, етнічних, ностальгічних та інших цілей, крім отримання задоволення та пізнавальних цілей (екскурсійний туризм). Хоча іноді він може поєднувати у

собі перелічені вище види туризму. Цим він відрізняється від інших видів туризму і стоїть окремо від них. Роль та значення розвитку нетрадиційних видів туризму у загальному економічному балансі можна визначити та оцінити, лише враховуючи всі доходи та витрати, пов'язані з їх розвитком. Крім валютно-фінансових надходжень характеризувати перспективність розвитку нетрадиційних та екстремальних видів туризму можна лише з огляду на цілий комплекс додаткових показників[23, с.14-15].

Виховна цінність нетрадиційного туризму зумовлена тим, що такий вид діяльності надає велику допомогу у вивченні історії і формування світогляду, веде до поваги і активного захисту природних багатств. Оскільки туристична діяльність проводиться здебільшого в колективі, коли одна людина залежить від поведінки іншої людини і в обов'язковому порядку вимагається фактичність, уважне відношення між учасниками групи, коли особисті інтереси не ставлять вище інтересів колективу, і все це формує такі риси характеру як воля, витримка, самостійність, рішучість і готовність прийти на допомогу. Успіх виховання залежить від того, наскільки глибоко було переживання і настільки велика ступінь складності в даному туристичному поході[1, с.122].

Головне в подібних видах туризму — наявність природних умов для обраного виду відпочинку і досвідчених організаторів. Усі маршрути екстремального туризму мають різні категорії складності. Більшість не вимагають багаторічного досвіду і ретельних підготовок, і, як правило, вони під силу будь-якій здоровій активній людині.

РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА НЕТРАДИЦІЙНОГО ТУРИЗМУ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ

2.1. Історичні аспекти розвитку нетрадиційного туризму

У давні часи первісні люди займалися полюванням, вели різні війни і просто намагалися вижити. Щоб повернутися з полювання, з видобутком, необхідно було бути фізично міцним і спритним. Сама природа тоді була головним тренером людей. Щоб вижити, треба було швидко бігати, влучно метати спис, мітити камені, орієнтуватися на місці, стріляти з лука і т.д. З розвитком цивілізації почали з'являтися ритуальні змагання на честь богів. Ще в четвертому тисячолітті до н.е. в стародавньому Вавилоні, проводилися подібні змагання. Починаючи з Стародавньої Греції, історія спорту стала прозорою.

Прийнято вважати, що початок розвитку нетрадиційних видів туризму датується 1841 р. , коли Томас Кук організував першу туристську поїздку для 570 членів товариства тверезості з Лейстера до Лафборо. Томас Кук не просто винайшов туризм і створив першу туристичну фірму. Його заслуга куди значніше - мільйонам людей, він відкрив красу і різноманітність світу[3, с.100].

Розвиток цих видів туризму неодмінно потрібно пов'язувати з підкоренням Африки європейцями. Саме зі становленням в Африці незалежних держав стали можливі безпечні поїздки туристів і любителів екстриму на Африканський континент. Там екстримами могли випробувати на своєму досвіді переходи по пустелі та підкорити гірські вершини. Головним чинником розвитку екстремального туризму являються соціальнопсихологічні потреби туристів. Що пов'язано з виключно умовами часу і запитами ринку, адже з кожним роком запити туристів, на думку багатьох дослідників і працівників тургалузі, стають все різноманітнішими, а вимоги до організації і проведення турів все більш високими у зв'язку з їх все зростаючою обізнаністю і накопиченим попереднім досвідом подорожей. Крім того, розвиток екстремального туризму часто

пов'язують з розвитком індустрії відпочинку. Таким чином, якщо раніше туроператори не пропонували відпочинок в крижаних печерах, то з розвитком всієї індустрії туризму дані пропозиції стали доступні.

У 80-ті рр. ХХ ст. розвиток активного туризму характеризувався тим, що держава домінувала над цим громадським явищем і практично повністю визначала його основні параметри. Разом з тим, цей період мав і певні недоліки – жорстке керівництво федераціями і клубами з боку рад з туризму і екскурсій, обмеження ролі 22 громадськості дорадчими функціями тощо. Але ці недоліки не могли суттєво завадити розвитку активного туризму, оскільки цей розвиток постійно фінансово підтримувався[5, с.53-54].

На початку 90-х рр. минулого століття ситуація докорінно змінилася. Держава припинила опікуватися проблемами активного туризму, а також (що важливо) припинила його фінансову підтримку. Розвитком активного туризму самостійно почали займатися громадські організації, федерації спортивного туризму та туристські союзи. На жаль, відсутність фінансової підтримки з боку державних інституцій вкрай негативно відобразилась на розвитку активного туризму, розпочався період занепаду і як результат – різке падіння масовості у активному туризмі. Від остаточного занепаду активний туризм був у цей час врятований ентузіастами, що залишилися у федераціях та туристських союзах, котрі не маючи фінансування, зберегли форпости туристського руху та дозволило втримали його від остаточного занепаду.

У цей період у багатьох регіонах туристська громадськість почала шукати вихід із скрутного становища через об'єднання громадських та комерційних інтересів. ТанDEM фінансів і громадської структури почав давати позитивні результати. Але мізерність фінансових комерційних можливостей і слабкість структури не надавали активному туризму можливостей стабільного розвитку. Реальне ж зростання показників розвитку активного туризму в регіонах можна було спостерігати лише в тих випадках, коли до громадської структури та комерційних грошей змогли частково залучити ще й державні фінанси.

Враховуючи існуючі реалії, з метою покращення ситуації туристсько-спортивна громадськість у вересні 2013 р. на Установчому з'їзді у Вінниці створила всеукраїнську громадську організацію – Федерацію спортивного туризму України, головним завданням якої стало всебічне сприяння підвищенню статусу активного туризму та вітчизняної туристичної галузі. Діяльність Федерації мала слугувати всебічному гармонійному розвитку особи, зміцненню здоров'я населення, формуванню здорового способу життя, культурному і духовному розвитку громадян України. Було розроблено та затверджено Програму діяльності Федерації активного туризму України на 2013-2018 рр. Програма стала стрижнем усієї діяльності Федерації[6, с.232]. Передбачені Програмою заходи переважно були виконані. Водночас з'ясувалось, що розвиваючи структуру організації на макрорівні, тобто на рівні територіальних осередків і створивши необхідне нормативно-правове забезпечення діяльності цієї структури, Федерація відкриває для себе безмежне поле діяльності у розбудові місцевих осередків, створенні клубної мережі, секцій активного туризму в колективах фізичної культури і, відповідно, їх інформаційному, методичному, нормативно-правовому забезпеченні.

Серед найбільш популярних нетрадиційних видів туризму фахівці виділяють пригодницький туризм (наприклад, прогулянка африканськими джунглями), культурно-пізнавальний туризм (Великобританія та Нова Зеландія вже пропонують туристам відвідування своїх полярних станцій в Антарктиді). Відзначається активний сплеск інтересу до екотуризму та всіх його різновидів: агротуризму, або туризму в сільській місцевості, «фермерському», «зеленому», «пляжному», «природоохоронному» туризму тощо. заповідників. Нарешті, одним із найперспективніших проєктів фахівці називають спорудження штучних світів відпочинку. Один такий вже існує в Японії – парк Сігалія[8, с.211]. Він розрахований на 10 тисяч чоловік і крім інших задовольняє пропонує відпочиваючим поніжитися на райському пляжі завдовжки 140 метрів, обладнаному найсучаснішою системою штучної подачі хвиль.

2.2. Віди нетрадиційного туризму

Наркотуризм.

Офіційно під наркотичним туризмом розуміють поїздку туриста, здійснювану з придбання та вживання наркотичних речовин, заборонених країни проживання туриста. Це визначення має на увазі легітимність вживання наркотиків, але виключає право їх вивезення.

Флагманом розвитку наркотичного туризму прийнято вважати Нідерланди. Політика терпимості голландської держави до легких наркотиків сприяла становленню та розвитку в країні прибуткового туристичного спрямування – наркотичного. І, незважаючи на те, що голландська влада має намір повністю ліквідувати наркотуризм у країні, дозволивши продаж наркотиків тільки для громадян Нідерландів, шукачі наркотичних пригод знаходять поповнення свого попиту в інших країнах[11, с.165].

Одна з них – американська республіка Перу. Наркотуризм у Перу процвітає. Поряд з офіційними центрами розповсюдження наркотичних препаратів, дурманні порошки та суміші пропонують сотні приватних торговців. Продаж марихуани та кокаїну в країні офіційно заборонений, і більшість наркотуристів вирушають до Перу зовсім не за ними. Їх приваблюють галюциногенний кактус San Pedro і відвар ліани Banisteria caapi, іменованій також аюясакой. В офіційних центрах поширення ці речовини, що дурманяць, виробляються під контролем медиків і продаються з гарантією безпеки.

Роздоллям для туристів, що шукають дурманливі речовини, можна назвати і індійське село Малана, що виробляє знаменитий у всьому світі індійський гашиш, і північно-марокканський містечко Риф[14, с.56-55].

Міжнародний наркотуризм пропагується в Австралії, де з 1993 року щорічно проводиться знаменитий фестиваль коноплі MardiGrass. Поки що в одних країнах наркотичний туризм припиняється заходами держави, в інших країнах він набирає обертів із мовчазного дозволу влади. І доки існує попит на наркотичні речовини, існуватиме і наркотуризм, у тому чи іншому втіленні.

Секс-туризм.

Всесвітня туристична організація, установа ООН, визначає секс-туризм як «подорожі, організовані всередині туристського сектора або поза ним, але з використанням його структур та мереж, основною метою яких є здійснення комерційних сексуальних відносин між туристом та жителями у місці призначення».

Явище секс-туризму створює різноманітні соціальні проблеми. Наприклад, окремі країни чи міста набувають репутації популярного місця призначення для секс-туризму. Серед причин секс-туризму можна виділити: нижчі ціни в країні призначення, простіший доступ до послуг повій (наприклад, у деяких країнах легалізована проституція), міжрасовий секс, доступ до екзотичних форм сексуальної активності, доступ до дитячої проституції.

Зазвичай на людей, які подорожують з метою отримання секс-послуг від повнолітніх повій, поширюється законодавство про проституцію країни, що приймає. У випадках, коли сексуальна активність пов'язана з дитячою проституцією, примусом до зайняття проституцією або торгівлею людьми з метою сексуальної експлуатації, вона є незаконною та можуть застосовуватися закони як приймаючої країни, так і країни, громадянином якої є подорожуючий.

Секс-туризм може бути внутрішньою (подорожі в рамках однієї країни) або транснаціональною (подорожі з перетином державних кордонів) [24, с.65].

Секс-туризм є великою нелегальною індустрією з обсягами в мільярди доларів, до якого безпосередньо залучено, за деякими оцінками, понад мільйон людей. Безпосередньо в промисловості зайняті як чоловіки, так і жінки, опосередковану участь беруть сервісні промисловості: авіакомпанії, таксі, ресторани, готелі. Найчастіше секс-туризм пов'язаний із жіночою проституцією, однак, іноді також пов'язаний із сексуальною експлуатацією дітей. Практично завжди працівники секс-індустрії страждають від бідності, маргіналізації, насильства, хвороб, а також сексуальних зловживань та наркоманії.

Більшість секс-туристів – чоловіки. Серед країн, що їх віддають перевагу: Камбоджа, Бразилія, Коста-Ріка, Домініканська Республіка, Нідерланди (зокрема, Амстердам), Кенія, Філіппіни, Колумбія, Таїланд, Куба, Індонезія (зокрема, Балі), Україна.

Менш поширений секс-туризм серед мандрівників-жінок. З цією метою вони частіше відвідують Бразилію, Південну Європу (Португалія, Греція, Хорватія, Іспанія), Туреччину, Карибські острови (Ямайка, Барбадос, Домініканська Республіка), деякі країни Африки (Туніс, Гамбія, Кенія). Рідше відвідують такі країни як Сальвадор, Мексика, Перу, Фіджі.

Суїцидальний туризм

Суїцидальний туризм, званий також евтаназійним туризмом, є однією з неоднозначно прийнятих у суспільстві різновид туризму, що з рухом на підтримку евтаназії. Суїцидальний туризм передбачає для потенційних кандидатів у добровільні «смертники» організацію поїздок до тих держав, де законодавчо дозволено евтаназію.

Евтаназія вперше в Європі була легалізована Нідерландами ще далекого в 1984 році, коли Верховним судом країни добровільний відхід з життя був визнаний особистою справою кожної людини. Втім, законодавчо евтаназію закріплено в Конституції лише 2002 року. При цьому закон чітко прописує «показання» до евтаназії, представлені: - невиліковною хворобою пацієнта, при якій він зазнає нестерпних мук; - добровільним рішенням пацієнта залишити цей світ. Пацієнт при цьому повністю має бути ознайомлений з діагнозом та прогнозами на свій рахунок, а сам діагноз – підтверджений кількома незалежними лікарями. Евтаназія проводиться виключно лікарем у спеціально обладнаному медичному боксі. І, нарешті, найголовніше: проведення процедури можливе лише після досягнення пацієнтом 13-річного віку (для хворих віком від 12 до 16 років потрібна згода батьків) [24, с.72-73].

Того ж таки 2002 року подібний закон був прийнятий у Бельгії. А з 2005 року в асортименті бельгійських аптек представлені спеціальні набори для життя, які містять весь необхідний інвентар для смертельної ін'єкції. Щоправда, придбати його може лише лікар, вказавши точне дозування препарату. У Бельгії евтаназія може бути застосована тільки до особи, яка досягла 18 років і дала письмову згоду на цю останню процедуру. При цьому, за статистикою, близько 40% евтаназій проводиться вдома у пацієнта.

Евтаназія не заборонена законом також у Люксембурзі, американському штаті Орегон та у Швейцарії, де умови для добровільного відходу з життя вважаються найліберальнішими. Остання якраз і є справжньою «Меккою» суїцидального туризму; це єдина країна у світі, де з 2011 року легалізовано евтаназію для іноземців (для громадян Швейцарії – з 2006 року). Більшість місцевого населення не бачить у цьому нічого дивного чи соромного. Водночас швейцарська влада намагалася затвердити законопроект, який забороняє евтаназію: за їхнім задумом, подібний крок раз і назавжди поставив би крапку у проблемі масового в'їзду до країни добровільних «туристів-самогубців». Але 85% городян, які взяли участь у референдумі, підтримали право людини на незворотну процедуру, і 78% висловилися проти ініціативи уряду про заборону на отримання подібних послуг іноземцями[23, с.100]. Раніше цюріхівський уряд уже виступав із пропозицією про обмеження так званого «суїцидального туризму» шляхом запровадження тимчасового цензу, відповідно до якого будь-який іноземний громадянин, який в'їжджає до Швейцарії з відомою метою, мав би прожити 12 місяців у кантоні Цюріх. Ця ініціатива була висунута двома консервативними політичними партіями – Євангелічною Народною Партією та Федеральним Демократичним Союзом. Проте інші політики її не підтримали. Невдоволення консерваторів ґрунтувалося на тому факті, що, за статистикою, щороку в Цюріху за допомогою евтаназії йдуть із життя близько 300 осіб, більшу кількість яких складають громадяни інших країн, у яких на евтаназію законом накладено заборону. Одна з місцевих організацій Dignitas офіційно оголосила

дані, відповідно до яких вона надала допомогу у зведенні рахунків із життям понад 1000 іноземцям, - і багатьох швейцарців вкрай обурила ця приголомшлива цифра, яка, на їхню думку, непоправна шкода репутації країни.

Нині у Швейцарії законодавчо визначено рамки евтаназії. Приміром, активна непряма евтаназія (використання медикаментів, побічний ефект яких сприяє швидкому наступу смерті) і пасивна евтаназія (наприклад, відключення апарату підтримки життя) є легальними. У той же час активна пряма евтаназія (навмисне вбивство з метою полегшення життя хворого) має бути караною. Відповідно до статті 115 Кримінального Кодексу Швейцарії, евтаназія не карана лише в тому випадку, якщо вона не була вжита з егоїстичних мотивів. У решті випадків виконавцю загрожує тюремне ув'язнення строком до 5 років. При цьому кожне звернення з проханням про евтаназію розглядається індивідуально, з пацієнтом проводяться численні співбесіди та тести з метою переконатися в його здоровому глузді та твердому намірі піти з життя. У швейцарському місті Цюріху провели референдум, на якому громадяни обирали, чи заборонити евтаназію і так званій «туризм смерті в кантоні Цюріх», куди за кончиною приїжджають іноземці. З такою ініціативою всенародного обговорення виступила християнська партія Федеральний демократичний союз, яка спробувала хоча б у такий спосіб обмежити «медичне свавілля». Але в ініціаторів референдуму не вдалося переконати населення в тому, що самогубство - один з найстрашніших гріхів, а евтаназія, крім суїциду, ще й перетворює лікарів на злочинців. У результаті, жителі Швейцарії здебільшого відкинули пропозицію про заборону евтаназії та залишили право на легальний суїцид іноземцям. Незважаючи на те, що згідно з даними останніх опитувань населення, швейцарці здебільшого підтримують евтаназію, багато хто з них виступає проти «суїцидального туризму» [26, с.198].

Тур починається з прибуття в кантон Цюріх, за адресою евтаназійного гурту Dignitas. Далі (за бажанням) гіді пропонують туристу здійснити вояж вулицями (якщо він ще може). Потім слідують формальності: контрольний огляд

лікаря та підписання документів, у яких турист офіційно відмовляється від життя. І, нарешті, клієнту вручається склянка соку зі смертельною дозою снодійного нембуталу, що призводить до зупинки дихання уві сні.

Проста смерть оцінюється в 4000 євро, а доплативши ще 3000, турист може розраховувати на організацію власного офіційного похорону. Такий сучасний бізнес. Залишається додати, що найбільш популярним такий вид туризму вважається серед німців, французів та англійців. Однак питання про те, чи вважати це туризмом залишається відкритим. Якщо врахувати, що туризм передбачає передусім відпочинок, то «суїцидальний туризм» можна розцінювати як подорож у «вічний відпочинок». Наразі уряд Швейцарії розробляє проект закону, який регламентуватиме умови евтаназії. Враховувати при цьому думку населення більш ніж необхідно.

Аварійний туризм

Катастрофічний туризм визначається як практика відвідування місць, де відбулася екологічна катастрофа, як природна, і антропогенна. Незважаючи на те, що різні стихійні лиха є предметом подальшого туризму у разі стихійного лиха, найбільш поширеними об'єктами катастроф є райони, що оточують вулканічні виверження. Думки про моральність та вплив катастрофічного туризму розділені. Прихильники стихійного лиха часто стверджують, що ця практика підвищує поінформованість про подію, стимулює місцеву економіку та виховує громадськість у місцевій культурі, тоді як критики стверджують, що ця практика є експлуататорською, прибутком від втрати і часто неправильно описує події, про які йдеться[19, с.112].

Є багато причин, через які люди приходять відвідати місця лиха. Деякі туристи можуть мати особисті зв'язки з трагедією в якості тих, хто вижив, родичів жертв або свідків, тоді як інші відвідувачі мають інтелектуальний чи культурний інтерес, бажаючи зрозуміти, що сталося чи пов'язати трагедію з іншими культурними подіями. Ця остання група зазвичай включає педагогів,

істориків, науковців та студентів. Інше населення відвідувачів сподівається надати допомогу у наданні допомоги постраждалим районам — деякі безпосередньо через роботу добровольців та опосередковано через пожертвування. Інші відвідувачі не мають жодного відношення до сайту чи події, але, трапляється, там, як туристи, і відвідують ці місця як частину їхнього огляду пам'яток. Частим прикладом цього є туристи, які приїжджають до Італії на екскурсію до Риму і закінчують відвідування Помпеї та його сусідніх міст, не маючи наміру це зробити[20, с.155].

Катастрофічний туризм мав змішаний прийом, а критики відзначали його як вуайєристську та виграшну втрату, а адвокати стверджували, що туризм стимулює відновлювальну економіку та приносить усвідомлення місцевої культури. Хоча суспільне сприйняття туризму залежить від різних чинників, наприклад, чи було стихійне лихо чи природним, і як довго це відбувалося після інциденту, є деякі загальні тенденції в отриманні туризму.

Залежно від місця чи туру, катастрофічний туризм можна як освітній досвід чи експлуататорство. Незалежно від того, чи обробляється туристичний об'єкт у поважній та тактовній манері, часто визначаються як організації, що організовують події, так і самі туристи. Більше того, прихильники катастрофічного туризму зазначають, що атракціони здатні переглядати катаклізми в освітній манері, незважаючи на те, що оператори мотивовані прибутком. Багато хто з цих прихильників стверджує, що коли відбувається огидний катастрофічний туризм, вина полягає насамперед у туристах за надання нечутливого попиту, а скоріше на операторів для задоволення такого попиту. Однак, як для туристів, так і для операторів, розбір відмінностей між навчальним та експлуататорським вимагає вивчення того, які області мають вирішальне значення для розуміння катастрофи та з'ясування того, як поведінка, яка підходить у зруйнованій області, часто відрізняється від поведінки, будинку чи тимчасової табори[21, с.76].

Вплив туризму на місцеву економіку часто нюансується через специфіку того, як туризм впливає місцевий дохід. Загальновизнано, якщо тури складаються з громадських заходів, організованих добровольцями, тобто послідовне, але невелике збільшення благодійних пожертвувань. Однак, якщо тури організовані приватними компаніями, то не завжди ясно, як частина прибутку повертається до зусиль з надання допомоги. Крім того, хоча урядове регулювання зазвичай запобігає уповільненню приватних поїздок або скасування реконструкції в районах, де розпочалася реконструкція, критики стверджують, що приватні тури можуть забезпечити реконструкцію місць та ділянок, у яких ще не розпочалося відновлення. Інша можлива ситуація полягає в тому, що тури не організовані офіційними особами, а натомість менш згуртованими групами громадян. Ці випадки відносно невивчені через їхню рідкість.

Так само вважається, що відвідування об'єктів стихійного лиха впливає емпатію, але характер впливу, що він надає, залежить від особливостей візиту. Наприклад, неорганізовані відвідування часто можуть викликати співчуття, змушуючи відвідувачів бачити страждання близько і спонукаючи їх розглянути, як взаємодіяти з жертвами. З іншого боку, більш організовані візити були звинувачені у зниженні емпатії, оскільки вони скомпрометували туристів, які «діють як туристи та одягаються, як туристів», які розбавляють та дезінфікують досвід.

Похмурий туризм

Має на увазі відвідування кладовищ і поховань, стихійних лих та масової загибелі людей.

З того часу, як мандрівники стали відвідувати місця, пов'язані зі смертю і руйнуваннями, в ужиток поступово увійшло поняття «похмурий туризм». До «похмурих визначних пам'яток» фахівці відносять Помпеї, єгипетські піраміди, пам'ятний меморіал на місці Світового торгового центру в Нью-Йорку, місця

катастроф і стихійних лих і навіть звичайні екскурсії по кладовищах. Крім того, практика багатьох вітчизняних та зарубіжних турфірм показує, що дуже часто туристи активізуються після ураганів, тайфунів, цунамі та інших стихійних лих.

Існує кілька теорій, які пояснюють, чому людей приваблює чуже горе. Одні дослідники стверджують, що під час відвідування подібних місць люди не лякаються, а відчують приємне збудження. Інші вважають, що страх і гострі відчуття періодично необхідні людині, щоб потім, звільнившись від жахливого видовища, випробувати ейфорію. Також існує думка, що деяким людям просто подобається лякатися, і страшні моменти з чужого життя приносять їм насолоду. Експерти зазначають, що головна проблема, що виникла з приходом цього напрямку, - це поєднання інтересу туристів до місць смерті з питаннями етики та інтересами турфірм.

Ще одне найменування подорожей місцями трагедій - «Dark tourism» або «Чорний туризм». Вираз узвичаївся з 1996 року, після того, як було вперше вжито в «International Journal of Heritage Studies». У широкому вживанні поширилася після публікації в 2000 році книги «Чорний туризм» («Dark Tourism»), написаної професорами Шотландського Університету в Глазго Малкольмом Фоулі та Джоном Ленноном[26, с.67].

Під «чорним туризмом» розуміється відвідування місць трагічних подій, наприклад, поїздка до Освенціму, до місць історичних битв, таких як Босворт і Геттісберг, або відвідування місць злочинів (наприклад, Джека Потрошителя в Уайтчепелі). Малькольм Фолі та Джон Леннон підкреслюють, що екскурсоводи в цих місцях стоять перед дилемою: вони повинні розповісти всю правду, виявляючи водночас пошану до пам'яті жертв. Це не завжди можливо протягом екскурсії, яка може бути організована швидше як розважальне дійство, ніж захід з метою вшанувати пам'ять жертв, а використання таких місць у комерційних та пропагандистських цілях може спотворити цілі екскурсії.

Похмурий чи чорний туризм можна умовно розділити на кілька напрямків:

Туризм катастроф (катастрофічний туризм) - природний та техногенний. Катастрофічний туризм орієнтується на людей, які люблять подорожувати місцями, що постраждали від стихійних лих. Це, наприклад, мисливці за грозами, які їздять світом у пошуках ідеальних штормів. Найвідоміші регіони світу, що постраждали останніми роками від стихії: Новий Орлеан та узбережжя Мексиканської затоки в США – ураган Катріна, Південна Азія та Південно-Східна Азія – землетрус в Індійському Океані та цунамі у 2004 році, а також вулкан Ейяф'ятлайокуд. Серед екстрималів особливої популярності користуються звані «токсичні тури» - екскурсії місця екологічних катастроф. Ідея створення «ядерних» маршрутів належить організації «Грінпіс», яка намагається таким незвичайним чином привернути увагу громадськості до екологічних проблем. Недоброзичливці називають цей різновид «радіаційним туризмом» [26, с.34].

Туризм привидів чи містичний туризм. Деякі люди відчують особливу потяг до надприродного, і тому вибирають місця, де помічено паранормальна активність. Відомі тури для любителів приведень проходять по Дубліну (Ірландія), Флориді (США), Великій Британії, Брісбену (Австралія) та Квебеку (Канада).

Темний туризм чи смертельний. Темний туризм пропонує мандрівникам відвідати місця з трагічною історією, розкидані по всьому світу. Серед таких місць є концентраційні табори Аушвіц-Біркенау в Польщі, острів Робен на узбережжі Кейптауна та «Поля Смерті» Червоних Кхмерів у Камбоджі. Об'єктами смертельного туризму можуть бути музеї Смерті та тортур, райони, де діяли серійні вбивці (наприклад, замок Бран у Румунії, відомий як замок графа Дракули).

Цвинтарний чи некропольний туризм. Екскурсії цвинтарями - досить поширена послуга в усьому світі. Поховання відомих політиків, священнослужителів, вчених, письменників, композиторів, музикантів, художників, артистів, інженерів, медиків і просто цікавих людей на історичних

цвинтарях міст світу багатогранно відображають національну культуру та історію держав. Існує думка, що відвідування кладовищ може бути навіть певною мірою корисним для людини. Це дозволяє періодично згадувати, що ніхто з нас не вічний і часу на здійснення добрих справ людині відміряно не так вже й багато. Проте, візити на цвинтар з інтересу - вкрай неоднозначна форма дозвілля. Багато хто вважає такий вид проведення часу проявом цинізму туристів (тобто подорожують від чого робити прямують на цвинтарі), інші списують його на інтерес до приреченої готичної естетики, а решта бачать у походах між могилами спокій і умиротворення. У будь-якому випадку в багатьох державах світу цвинтарі вважають такими ж визначними місцями, як музеї та інші культурні об'єкти. Так, у Франції випущено путівника по кладовищах, а в Нью-Йорку двічі на рік організуються цвинтарні тури, присвячені Хелловіну, а в Сантьяго організовані нічні екскурсії на найстаріші цвинтарі.

Підприємці можуть грати на почуттях відвідувачів із метою збільшити прибуток. Те, чи є туристична пам'ятка пізнавальної чи експлуатаційної, встановлюється як керуючими, так і відвідувачами. Туристичні оператори, що обурюються жадібністю, можуть «вичавлювати жах» або постійно нагадувати про трагедію з метою кращого запам'ятовування. У зв'язку з цим Родні Цанеллі зазначає, що танатотуризм і нетрівний туризм нерозривно пов'язані між собою, оскільки обидва докладають зусиль на те, щоб переосмислити проведення часу для фінансової еліти, яка не несе відповідальності за колонізаційне свавілля.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НЕТРАДИЦІЙНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

3.1. Перспективи та проблеми розвитку нетрадиційного туризму в Україні

Аналізуючи перспективи розвитку нетрадиційних видів туризму необхідно підкреслити, що це та сфера економіки і життєдіяльності суспільства, яка інтегрує практично всі галузі. Саме такий чинник визначає позицію, яку посідає екстремальний туризм у світовій економіці. Саме цей фактор повинен стати головним у формуванні нового державного підходу до нетрадиційного туризму як галузі, пріоритетний розвиток якої позитивно впливатиме на економічний і соціальний стан країни в цілому, стимулюватиме ряд важливих галузей економіки, сприяти зміцненню нового позитивного іміджу України на світовій арені.

Стратегічною метою розвитку туристичної індустрії в Україні можна визначити створення конкурентоспроможного на світовому ринку туристичного продукту, здатного максимально задовольнити туристичні потреби населення країни, забезпечити на цій основі комплексний розвиток територій та їх соціально– економічних інтересів при збереженні екологічної рівноваги та історико–культурного довілля. Програма дій, зорієнтована на досягнення цієї мети, має бути синхронізованою із загальними темпами становлення ринкових механізмів і співвідсною з політикою структурних реформ в економіці. Вона повинна також враховувати накопичений досвід розвитку туризму у світі, що створює сприятливі умови доопрацювання та розроблення відповідної нормативно–правової бази туризму[13, с. 45].

Подальший розвиток демократії, політична стабільність, визначення пріоритетних напрямків економічного розвитку, майбутній вступ України до ЄС – все це забезпечить створення високоприбуткової екстремальної туристичної галузі, яка задовольнить потреби внутрішнього та міжнародного туризму, з урахуванням природно–кліматичного, рекреаційного, соціально–економічного та історико– культурного потенціалу країни, її національних особливостей.

Важливими факторами, що впливатимуть у подальшому на розвиток ринку туризму, є демографічні зміни, матеріальний та соціальний стан населення, рівень освіти, тривалість відпустки, професійна зайнятість та багато інших чинників.

Демографічна структура населення України та аналіз вікових груп, які найбільше подорожують, ще раз підтверджують, що в Україні найбільш активна частина населення – від 30 до 40 років, на відміну від економічно розвинених країн, де люди старшої вікової групи, 55–60 років, відіграють все більш важливішу роль у екстремальному туризмі. Тільки в 2017 році у світі зареєстровано майже 120 млн. прибуттів, здійснених людьми старшого віку[10, с.187].

На думку експертів до екстремального туризму долучаються люди різного віку і професій, що мають різне сімейне і суспільне становище, істотно відрізняються рівнем культури і фізичного розвитку. Деякі зарубіжні фахівці пояснюють феномен екстремального туризму зміною моралі і смаків.

Розвиток наркотуризму та суїцидального туризму неможливий в Україні через незаконність наркотиків та евтаназії. Секс-туризм, своєю чергою, нелегально існує в Україні. Похмурий та аварійний туризм має перспективи розвитку. Ці віди туризму передбачається великий попит після закінчення війни.

3.2. Вивчення попиту потенційних споживачів послуг в нетрадиційних видах туризму

Вкрай складно задовольнити потреби в туристичній послугі та запити всіх без винятку споживачів, так як у кожного з них є певні відмінності у смаках, перевагах тощо. Тим не менш, туристів (споживачів туристичних послуг) можна згрупувати за деякими ознаками. Люди в таких групах - сегментах ринку - приблизно однаково реагують на діяльність турорганізації-продавця. При виборі споживчих сегментів фірма вирішує, які сегменти визначають найбільші можливості для неї, на яку кількість сегментів вона повинна орієнтуватися. У

світовій практиці перспективним вважається той сегмент, який налічує приблизно 20% покупців даного ринку, що купують 80% товару, пропонованого фірмою.

Метод сегментації ринку є прийнятним тим, що фірмі не потрібно здійснювати масове виробництво і витратити великі кошти на рекламу, вона досягає успіху за рахунок спеціалізації та орієнтації на свого споживача. Тому метод сегментації ринку є особливо поширеним серед малих і середніх за розміром підприємств[25, с.34].

Залежно від кількості подорожуючих, існує умовний поділ на групові та індивідуальні тури. До першої групи відносяться ті, в яких кількість туристів перевищує шість осіб. Відповідно до складу другої групи – входить один – п'ять туристів. Відомим є той факт, що індивідуальні поїздки є значно дорожчими за організовані групові тури, адже у такому випадку турист повинен самостійно зробити вибір стосовно відвідування екскурсій та планування індивідуального маршруту.

Екстремальний туризм – хобі для ризикових та азартних людей. Польоти на бойовому винищувачі, плавання з китовими акулами, риболовля в Ісландії, Новій Зеландії – далеко не весь список екстремальних розваг, що пропонуються туристам. Дослідження наштовхнуло на виокремлення найбільш популярних видів подорожей із пригодами. З огляду на статистику можна зробити розподіл видів екстремальних подорожей стосовно туристичних вподобань[22, с.43].

Існують різні думки з приводу організації екстремальних турів. Варто зазначити той факт, що відпочинок в екстремальних умовах є досить популярним серед молоді, оскільки попередня фізична підготовка та активність є досить вагомими складовими, що дозволяють людині займатися саме таким видами спорту. Спостерігається позитивна динаміка кількості людей, серед яких екстремальний туризм набирає популярності. Саме цей вид туризму об'єднує подорожі, пов'язані з активними способами пересування та відпочинку на природі, маючи за мету отримання нових відчуттів, вражень, покращення

туристом фізичної форми та досягнення нових спортивних результатів. Очевидно, що екстремальний туризм є галуззю, яка розвиватиметься. Однак, головною умовою такого розвитку є бережливе ставлення туристів до об'єктів природи та до самих себе. Екстремальний туризм відноситься до небезпечних видів туризму, саме тому необхідно ставитися до питань безпеки з відповідальністю, дотримуватися встановлених правил та вимог. Що стосується контролю з боку держави, то відповідні організаційні структури мають створювати належні умови та проводити систематичний контроль безпеки елементів програм екстремального туризму перед початком туристичного сезону.

ВИСНОВКИ

Останнім часом нетрадиційні тури мають все більший попит. Усі, хто цікавиться екзотикою, зазвичай люди захоплені, любителі екстриму. Різні турфірми рясніють своїми пропозиціями про екзотичний відпочинок не тільки в зарубіжних країнах, а й пропагують цей вид туризму на Батьківщині. Розширення ринку та асортименту туристських послуг призвело до появи на ринку конкуренції, яка є однією з головних рушійних сил маркетингу. Для того, щоб новий розроблений туристичний продукт був привабливим та конкурентоспроможним на ринку і користувався популярністю у споживачів. Також з'явилися нелегальні види туризму, процвітання яких призводить до розвитку злочинності та наркоманії серед населення, де подібний туризм стає популярним. Важко також досить чітко класифікувати нетрадиційний туризм. Ще один аспект цієї проблеми полягає в тому, що список таких видів туризму постійно розширюється. Найчастіше до нетрадиційного туризму все ж таки відносять саме вузькоспеціалізовані та немасові види. Ще одна невирішена проблема пов'язана з визначенням понять для конкретних різновидів нетрадиційного туризму. Нетрадиційний туризм, передусім, пов'язані з перебуванням у незвичайному, не звичному життю місці і характеризується саме з цього параметру. Тому до нетрадиційного туризму відносяться найновіші сучасні види космічного туризму, підводного, подорожі до місць катастроф, а також відвідування первісних племен, джунглів, печер, Північного та Південного полюсів.

Сьогодні український туризм продовжує свій розвиток, незважаючи на зменшення кількості гостей із-за кордону. На ринку змістилися акценти – істотно скоротилася кількість людей, що подорожують по роботі, проте актуальним залишається класичний відпочинок у готелі. Це стосується заміських готельних комплексів, гірськолижних курортів, розташованих у Карпатах, та екотуризму на кшталт глемпінгів. Причина актуальності таких подорожей зрозуміла – люди хочуть відволікатися від війни.

РЕЗЮМЕ
Гетман Ольга Сергіївна
НЕТРАДИЦІЙНІ ВИДИ ТУРИЗМУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ РОЗВИТКУ В
УКРАЇНІ

Актуальність обраної теми пов'язана з розвитком міжнародної індустрії туризму, яка сьогодні зорієнтована може задовольнити практично будь-які пізнавальні, розважальні, рекреаційні та інші потреби людини. Нетрадиційні види туризму можуть передбачати відвідування кладовищ і поховань, поїздки в місця катастроф (екологічних або техногенних), стихійних лих і масової загибелі людей. Експерти-туризмознавці відзначають, що головна проблема, яка виникла з приходом даного напрямку туризму, – це питання етики та моралі, оскільки має місце конфлікт між комерційним зацікавленням організаторів туризму та інтересами і пам'яттю постраждалих внаслідок цих подій. Актуальність теми посилюється тим, що умовах повномасштабної українсько-російської війни, ресурси нетрадиційних видів туризму щодня поповнюються новими кривавими локаціями військових баталій, територіями болю, терору, місцями масових вбивств, тортур і братських кладовищ. Метою курсової роботи є огляд та аналіз розвитку нетрадиційних видів туризму та визначення перспектив їх розвитку в Україні. Об'єктом дослідження є нетрадиційні види туризму. Предметом дослідження є еволюція та особливості розвитку нетрадиційних видів туризму в Україні. При виконанні курсової роботи були використано методи: порівняльний, метод узагальнення та систематизації, комплексний системний аналіз, кількісний та якісний аналіз, описовий метод, логічний метод, метод прогнозування. У якості інформаційної бази використовувалися: статистичні збірники з питань розвитку туризму в Україні та світі, туристичні та економічні посібники.

Ключові слова: нетрадиційні види туризму, екстремальні тури, темний туризм.

RESUME

Getman Olga Serhiivna

NON-TRADITIONAL TYPES OF TOURISM AND PROSPECTS FOR THEIR DEVELOPMENT IN UKRAINE

The relevance of the chosen topic is related to the development of the international tourism industry, which today is oriented to satisfy almost any educational, entertainment, recreational and other human needs. Non-traditional types of tourism may include visits to cemeteries and burials, trips to places of disasters (ecological or man-made), natural disasters and mass casualties. Tourism experts note that the main problem that arose with the arrival of this direction of tourism is the issue of ethics and morality, since there is a conflict between the commercial interest of tourism organizers and the interests and memory of those affected by these events. The topicality of the topic is enhanced by the fact that under the conditions of a full-scale Ukrainian-Russian war, the resources of non-traditional types of tourism are replenished every day with new bloody locations of military battles, territories of pain, terror, places of mass murders, torture and fraternal cemeteries. The purpose of the course work is to review and analyze the development of non-traditional types of tourism and determine the prospects for their development in Ukraine. The object of research is non-traditional types of tourism. The subject of the study is the evolution and peculiarities of the development of non-traditional types of tourism in Ukraine. The following methods were used during coursework: comparative, generalization and systematization, complex system analysis, quantitative and qualitative analysis, descriptive method, logical method, forecasting method. Statistical collections on the development of tourism in Ukraine and the world, tourist and economic manuals were used as an information base.

Key words: non-traditional types of tourism, extreme tours, dark tourism.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ :

1. Алієва-Барановська В. М., Дахно І. І. Міжнародний туризм: навч. посібник-довідник. Київ : «Центр учбової літератури», 2012. 344 с.
2. Алістратова К. Е. Містичний туризм: зарубіжний досвід та перспективи розвитку в Україні. *Географія та туризм*. 2013. № 26. С. 93-101.
3. Бабарицька В. К., Малиновська О. Ю. Менеджмент туризму. Туропереїтинг. Понятійно-термінологічні основи, сервісне забезпечення тур продукту : навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб. та допов. Київ : Альтерпрес, 2008. 230 с.
4. Бабкін О.В. Спеціальні види туризму. Ростов-на-Дону: Фенікс, 2008. 252 с.
5. Бордун О. Ю., Деркач У.В. Теоретичні та практичні засади дослідження похмурого туризму України. *Географія та туризм: наук. зб.* 2014. № 30. С. 62-72.
6. Бріггс С. Маркетинг в туризмі. Київ: Знання-Прес, 2005. 358 с.
7. Гедін М.С. Інноваційні різновиди сучасного українського туризму. Стратегічні пріоритети туристичної галузі України в умовах євроінтеграції: історико-культурний та соціально-економічний аспекти / за загальною редакцією В.В. Ципко. Київ: Видавництво Людмила, 2018. С. 162-174.
8. Голод А. Безпека регіональних туристичних систем: теорія, методологія та проблеми гарантування. Львів : ЛДУФК, 2017. 340 с.
9. Гонтаржевська Л. І. Ринок туристичних послуг в Україні. Донецьк : Східний видавничий дім, 2008. 180 с.
10. Державне регулювання сфери туризму України в контексті процесів євроінтеграції: монографія / ред. В. Г. Герасименко, О. Л. Михайлюк. Київ: ФОП Гуляєва В.М., 2019. 332 с.
11. Зорін І.В, Квартальнов В.А. Енциклопедія туризму. Довідник. М: Фінанси і статистика, 2003. 368 с.
12. Кляп М. П., Шандор Ф. Ф. Сучасні різновиди туризму: навч. посібник. Київ : Знання, 2011. 334 с.

13. Козинець В. Безпека життєдіяльності у сфері туризму : навч. посіб. Київ : Кондор, 2006. 575 с.
14. Кротів О.В. Практика вільних мандрівок. М.: 2002. 82 с.
15. Любіцева О.О., Бабарицька В.К. Туризмознавство: вступ до фаху: підручник. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 335 с.
16. Мальська М.П., Антонюк Н.В., Ганич Н.М. Міжнародний туризм і сфера послуг: підручник. Київ : Знання, 2008. 661 с.
17. Мальська М. П., Бордун О.Ю., Гамкало М.З. Туристичне країнознавство. Азія та Океанія : навч. посіб. Київ : Центр учб. літ-ри, 2013. 184 с.
18. Мальська М. П., Гаталяк О. М. Туризм у містах : підручник. Київ : ЦУЛ, 2018. 224 с.
19. Мальська М. П., Худо В. В. Туристичний бізнес: теорія та практика. : навч. посіб. Київ : Центр учбової л-ри, 2007. 424 с.
20. Масляк П.О. Країнознавство. Київ: Знання, 2008. 292 с.
21. Організація туризму: підручник / І.М. Писаревський, С.О. Погасій, М.М. Поколюдна та ін.; за ред. І.М. Писаревського. Харків : ХНАМГ, 2008. 541 с.
22. Пазенок В.С., Федорченко В.К. та ін. Філософія туризму : навч. посіб. для студ. ВНЗ. Київ : Кондор, 2009. 268 с.
23. Романова А.А. Види туризму та їх класифікація у контексті сучасних тенденцій розвитку туризму. *Економіка і регіон. Науковий вісник*. 2017. № 4 (65). С. 13-19.
24. Солонкіна О.В., Рамендик Д.М. Психодіагностика в соціально-культурному сервісі і туризмі. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. М: Академія, 2004. 224 с.
25. Фокін С. П. Транспортування туристів спеціалізованими організаціями під час виникнення надзвичайних ситуацій. *Взаємодія транспорту і туризму: тенденції, проблеми, перспективи* : зб. наук. пр. 2012. С. 174–177.

26. Хоенхаус П. Атлас похмурих місць. Ласкаво просимо у світ темного туризму. Манн, Іванов і Фербер (МІФ), 2021. 352 с.
27. Храбовченко В.В. Екологічний туризм. Навчально-методичний посібник. М: Фінанси і статистика, 2003. 208 с.
28. Шишка В.В. Авто- і мототуризм в системі спортивно-оздоровчого туризму. Джипінг та караванінг як види туризму. *Основи спортивного туризму в рекреаційній діяльності*. 2016. С. 349-354.
29. Щука Г.П., Ковальська Л.В., Безрученков Ю.В. Подієвий туризм: уточнення базових характеристик. *Індустрія туризму і гостинності в Центральній та Східній Європі*. 2022. Вип.7. С.70-76.

ДОДАТКИ

Темний туризм

Наркотуризм

Туризм катастроф

Військовий туризм

